

Grafika „Gdańsk”/ „Dantiscum. Dantzig.”

NUMER INWENTARZA:

CMM/SM/3645

TYTUŁ:

Grafika „Gdańsk”/ „Dantiscum. Dantzig.”

AUTOR:

Matthäus Merian Starszy (1593-1650)

CZAS POWSTANIA:

1641 r.

WYSOKOŚĆ:

21,5 cm

SZEROKOŚĆ:

48,2 cm

NAPISY:

góra panoramy, w partii nieba: „DANTISCUM. Dantzig.” (przedzielony herbem miasta)

LEGENDA:

pod przedstawieniem: „A. H. Lichnams thor./ B. S. Elisabet Hospital./ C. S. Jacobs thor./ D. Weiße Mümben./ E. S. Bartolomeus./ F. Alt Stattisch Rathaus./ G. Die große Millen./ H. S. Catharina./ I. Grawe Nonen Closter./ K. Hoche thor./ L. Zeüghause./ M. Gefangen thurn./ N. Schwartze München./ O. Luncker Schießgarten./ P. H Geist Hospital./ Q. S. Iohannes./ R. S. Maria./ S. Recht Ste Rathaüs./ T. Ko. Artus Hof./ V. Ko. Ma. Logament./ X. H. Roggen Haus./ Y. S. Barbara Hospital./ Z. Gimnasium zur H. Dreifaltigkeit./ +. S. Petrus/ Der. Hagels Berg./ Mätlaw fluß./ O. Weyxel fluß./ Schottland Vorstatt./ die Ostsee./ Neugarten Vorstatt, und Solteenberg./ Bischoffsberg.”

WŁAŚCICIEL:

Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku

SŁOWA KLUCZOWE:

grafika, panorama miasta, widok, Gdańsk

MIEJSCE POWSTANIA:

Frankfurt nad Menem

MIEJSCE POZYSKANIA:

Warszawa

MATERIAŁ:

papier zeberkowy

TECHNIKA:

miedzioryt

DZIAŁ:

Sztuki Marynistycznej

LOKALIZACJA:

magazyn

OPIS:

Grafika przedstawia rozległą panoramę Gdańska, ogladaną z Biskupiej Góry - czyli od południowego zachodu - obejmującą również przedmieścia i widok na Zatokę Gdańską. Pod panoramą zamieszczona jest niemieckojęzyczna legenda, z oznaczonymi najważniejszymi budynkami miasta: kościołami, szpitalami i bramami oraz istotnymi punktami geograficzno-orientacyjnymi. Na pierwszym planie miedziorytu widać fragment Biskupiej Góry z siedzącym po lewej stronie rysownikiem, szkicującym widok miasta. Wzdłuż kanału Raduni, u podnóża wzniesienia przedstawione zostały kolejno: bielnik - miejsce wybielania szarego płótna, z drobnymi sylwetkami ludzi ukazanymi w trakcie wyciągania z beczek i rozkładania na ziemi płatów tkaniny, dalej zaś na lewo dwie długie szopy służące do suszenia cegieł oraz zasobne w żwir wyrobisko (staw), dostarczające piasku i żwiru do budowy miasta. Po lewej stronie, tuż za wyrobiskiem, przedmieście z zabudowaniami wśród drzew, oznaczone w legendzie jako Nowe Ogrody. Po drugiej stronie kanału Raduni znajduje się szeroki trakt, wiodący wzdłuż fosy i murów miejskich do Bramy Wyżynnej, na którym widać liczne wozy oraz konnych i pieszych podróżnych - jest to fragment Via Mercatorum, znanego już w średniowieczu głównego szlaku handlowo-kupieckiego, nazywanego również zamiennie Via Regia, Drogą Królewską. W centralnej partii miedziorytu została przedstawiona okazała panorama historycznego miasta Gdańska, wpisanej w system fortyfikacji, otoczonego murami miejskimi i fosą, z oznaczonymi ważnymi budynkami sakralnymi i świeckimi oraz z widocznymi po prawej stronie masztami statków cumujących na Motławie. Poza murami miasta, od strony północnej ukazany jest niewielki fragment Góry Gradowej, natomiast od strony południowej niewielki wycinek przedmieścia Szkoty (obecnie dzielnica Gdańska), osady dawniej słynącej z prężnie rozwijającej się produkcji rzemieślniczej, której konkurencja przez dziesięciolecia spędzała sen z powiek gdańskim mistrzom cechowym. W oddali rozciąga się pejzaż, na północy ze statkami zmierzającymi do ujścia Wisły i płynącymi po wodach Zatoki Gdańskiej. Ponad miastem, w partii nieba przedstawiony jest kartusz z herbem Gdańska, a po obu jego stronach nazwa miasta w języku łacińskim i niemieckim. Grafika została odbita z dwóch odrębnych płyt - na odbicie dokładnie widać pionową linię styku matryc, biegnącą w 2/3 długości panoramy, tuż za kościołem św. Piotra. Płyty nie były zestawione ze sobą precyzyjnie, po uważnym przyjrzeniu się można dostrzec załamanie linii w miejscu łączenia matryc, m.in. niewielki uskok w partii murów miejskich. Grafika została wykonana w 1640 lub 1641 r. przez znanego frankfurckiego sztycharza i wydawcę Matthäusa Meriana Starszego. Odbitki były zamieszczane w rozmaitych kompendiach wydawanych przez jego oficynę - po raz pierwszy ukazały się w 1641 r. w traktacie J.A. Werdenhagena „De rebus publicis hanseaticis tractatus”, natomiast w 1652 r. zostały opublikowane w „Topographia Electoratus Brandenburgici et Ducatus Pomeraniae”, dziele M. Zeilera opisującym położenie, wygląd oraz dzieje miast i znaczących miejscowości z obszaru Brandenburgii i Pomorza, które stanowiło jeden z tomów monumentalnej serii „Topographia Germaniae”, zawierającej opisy terenów Rzeszy i krajów ościennych, wydawanej w oficynie Meriana od 1642 r. Omawiana grafika z 1640 roku - najbardziej znany i rozpowszechniony widok Gdańska - nie uwzględnia aktualnego w owym czasie wyglądu miasta. Autor panoramy M. Merian, twórca i wydawca licznych widoków europejskich, nie widział zapewne Gdańska osobiście, lecz odwzorował wcześniejszą o niemal dwie dekady grafikę holenderskiego artysty Claesa Janszoon Visschera (tzw. Piscatora), która to z kolei powstała w oparciu o tzw. Wielką Panoramę Gdańską Ægidiusa Dickmanna z 1617 roku, akwafortę długą na ponad dwa i pół metra i odbitą z siedmiu płyt. Merian nie sięgnął do oryginału Dickmanna bezpośrednio, ale skorzystał z późniejszej o kilka lat wersji Visschera, o czym świadczyć może m.in. sposób kadrowania kompozycji, w pierwowzorze bowiem widok od strony południowej obejmował szerszy wycinek - całą osadę Szkoty oraz strome zbocze przylegającej góry, tymczasem w przypadku dwóch późniejszych prac ujęty został jedynie niewielki skrawek Szkotów. Okres niemal ćwierćwiecza dzielący panoramę Meriana od oryginału Dickmanna był czasem intensywnych przekształceń budowlanych i urbanistycznych zachodzących w Gdańsku, tymczasem żadna z owych przemian nie została przez frankfurckiego sztycharza i wydawcę uwzględniona. Bielarnia płótna ukazana u podnóża Biskupiej Góry w 1640 r. już nie istniała - po zarazie w 1634 roku bielnik i jedną z szop cegielni zlikwidowano, a na ich miejscu powstał cmentarz. Wieża kościoła św. Katarzyny na rycinie zaopatrzona jest nadal w stare dwuspadowe zwieńczenie gotyckie, chociaż już w 1634 r. otrzymała nowy, wczesnobarokowy hełm. Nie został uaktualniony również stan fortyfikacji, np. od strony północnej zlikwidowano stojące dotąd dwie gotyckie bramy Św. Jakuba i Bożego Ciała i wzniesiono w 1635 r. nową Bramę Św. Jakuba, tymczasem miedzioryt Meriana przedstawia jeszcze dwie stare bramy. Zjawisko to nie jest odosobnione - wielu szanowanych wydawców i sztycharzy europejskich kopiowało stare ryciny bez wprowadzania zmian, ponieważ nie mieli dostępu do aktualnych, współczesnych sobie wizerunków miast. [Zuzanna Mikołajek-Kiełb]

NARODOWE
MUZEUM
MORSKIE
w Gdańsku

WIRTUALNE
MUZEUM
MORSKIE

Copyright © 2016 Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku. Niektóre prawa zastrzeżone

KONSERWACJA
I REWITALIZACJA
DZIEDZICTWA
KULTUROWEGO

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

Projekt Centrum Konserwacji Wraków Statków wraz z Magazynem Studyjnym w Tczewie - budowa infrastruktury kultury Narodowego Muzeum Morskiego w Gdańsku.

WSPARCIE UDZIELONE Z FUNDUSZY NORWESKICH I FUNDUSZY EOG, POCHODZĄCYCH Z ISLANDII, LIECHTENSTEINU I NORWEGII, ORAZ ŚRODKÓW KRAJOWYCH.

[POLITYKA PRYWATNOŚCI](#)